

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертацію Прокоп'як Віри Богданівни

«УКРАЇНСЬКА ТЕАТРАЛЬНА КУЛЬТУРА ГАЛИЧИНИ

ПЕРІОДУ ОКУПАЦІЇ (1941–1944 рр.)»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства

за спеціальністю 26.00.01 — теорія та історія культури

Відтворення та реконструкція історичних подій — а фактично саме цьому присвячена дисертація і саме цим обумовлюється її актуальність і теоретико-практичне значення — це завжди відповідальний вчинок, на шляху якого є безліч перепон. По-перше, будь-який історичний документ не є апріорі істинним; по-друге, тлумачення документу залежить від контекстних обставин інтерпретатора; по-третє, якщо подія суттєво віддалена у часі, то зазвичай «свідків не лишилося», а навіть якщо свідки є, то не можна відкидати суб'єктивність сприйняття та мінливість пам'яті. Дисертантка ще зазначає проблему відсутності документів чи їх фрагментів та подекуди їхній незадовільний стан, що суттєво утруднює або унеможлиблює повну ідентифікацію змісту (с. 46).

У панорамі відтворення розвитку театрального мистецтва в окупаційній Галичині дійсно особливого історико-культурного значення набувають архівні матеріали, введені авторкою до наукового обігу: вони безперечно домагають правдивіше реконструювати загальну соціокультурну картину доби, доповнюючи її певними елементами, відомостями, знайденими і оприлюдненими дисертанткою. Отож, п. Прокоп'як зважено підійшла до архівних матеріалів, опрацювавши усі доступні фонди, вправно і обережно поводячись із історичним, мемуарним, друкованим (зокрема й періодичним) документом доби.

Крім того, достатній масив опрацьованих монографічних досліджень та колективних праць з теми дисертації, про що свідчить історіографічний

підрозділ 1.1, дозволив дисертантці бути впевненішою у викладі подій та аналізі фактів такого складного періоду української історії.

Незважаючи на складні політичні умови, театральне життя регіону розвивалося досить бурхливо: організовувалися і реорганізовувалися великі і камерні театри, здійснювалося багато постановок української і світової драматургії та музичних вистав (крім власне драми театральні сцени презентували опери, оперети, балети), існувала гастрольна діяльність, регулярно влаштовувалися благодійні вистави для різних верств населення.

Організація і відкриття низки студій, курсів з підготовки акторів, режисерів, танцівників, декораторів тощо для забезпечення кадрових потреб професійних театрів та аматорських драматичних гуртків (підрозділ 2.2) дозволили, по-перше, зберегти мистецько-освітній процес у його безперервному розвитку, по-друге, безперечно підвищити фаховий рівень митців сценічної сфери — про це свідчать зокрема й наведені авторкою плани та програми подібних курсів, персоналії викладацького складу.

Аналіз репертуару професійних театрів (підрозділ 3.1), проведений п. Прокоп'як, засвідчує низку постановок високого мистецького рівня — як драматичних, так і музичних вистав. А діяльність фахових клубів, відділень, управлінь, спілок, що здійснювали керівництво роботою театрів (підрозділ 3.2), була спрямована на збереження їхнього національного духу. Такого самого висновку доходить дисертантка і в 4-му розділі, приділяючи увагу аматорському театральному руху, що активно поширювався на теренах Галичини (драматичні гуртки, аматорські театральні колективи, драматичні секції, студентські театральні гуртки тощо).

Тому варто погодитися з авторкою, що «діячі реорганізованих та новостворених українських професійних театрів та аматорських театральних колективів загалом, перебуваючи в окупації, всіма силами намагалися зберігати і зміцнювати простір українського національного мистецтва» (с. 85). Безперечно, той факт, що театри Галичини змогли уникнути долі насаджувача нацистської ідеології, красномовно свідчить про збереження і розвиток

національного театрального мистецтва попри існуючі утиски, контроль, цензуру та репресії.

Мені близька позиція дисертантки, висловлена на с. 56 (підрозділ 2.1 щодо політичних реалій існування театрів на окупованій території), — теж вважаю, що слід утриматися від звинувачень в колабораціонізмі діячів театру: чим далі в часі відсуватимемось від тих подій, тим менше прав, з етичного погляду, матимемо на однозначно-категоричні твердження й оцінки.

У цьому контексті мені цікаво поміркувати не про цілий регіон чи окремих театр, а про конкретну людину — актора чи режисера. Можна огульно репетувати, мовляв, трупа грала для фашистів, це факт, отже — ганьба. Можна співчутливо поставитися до нелюдських умов існування, навіть виживання, що й обумовили необхідність праці «під німцями». Але я б ще звернула увагу на важливий аспект внутрішнього конфлікту актора/режисера /композитора/художника тощо, котрий опинився у такій ситуації. Цей конфлікт обумовлюється зрозумілим протиріччям: з одного боку — обставини, які неможливо змінити і які вщент руйнують твою картину світу, твій особистий світ і зрештою твою особистість як таку (адже особистість, як відомо, це елемент конкретної соціальної системи і комплексу суспільних стосунків); з другого — свідоме і підсвідоме прагнення попри всі перепони зберегти себе, свою людяність, гідність, самоповагу принаймні (або навіть *передусім*) у власному сприйнятті. І єдине можливе розв'язання цього конфлікту вбачається у найбільш гуманному, людинолюбному і людинозберігаючому кроці — творчості, мистецтві, реалізації свого призначення: якщо я можу продукувати те, заради чого народжений, отже я ще існую, я не втратив себе. Як на мене, цю думку підтверджує і великий масив інформації, зібраної і впорядкованої дисертанткою, засвідчуючи, що не лише театральні-фахівці (3 розділ), а й виконавці-аматори — «звичайні» люди інших професій (4 розділ) у складних умовах шукали і знаходили хоч якийсь просвіт, відраду, розраду в мистецькій діяльності.

Як опонент, не можу оминати і мушу вказати на не зовсім коректне формулювання деяких визначень і назв.

1. Формулювання мети. «Мета полягає у комплексному аналізі...». Аналіз, як відомо, це метод дослідження, необхідний «інструмент» для роботи з матеріалом, який наближає до мети. *Аналіз чогось* є, так би мовити, «внутрішнім здобутком» дослідника, що в комплексі з іншими методами допомагає йому скласти з окремих «пазлів» повну картину бачення своєї теми і — виявити, визначити, встановити, охарактеризувати, розкрити, висвітлити, концептуалізувати її. Саме дієслова такого штибу якнайкраще допомагають сформулювати мету і дати відповідь насамперед собі: «Чого саме я досягла в дисертації?» Адже не є таємницею, що Вступ дисертації пишеться останнім, коли усі результати вже отримані. Отож, якої мети досягла дисертантка завдяки комплексному аналізу театральної культури окупованої Галичини?

2. Формулювання об'єкту. «Об'єкт складає виявлення обставин та особливостей...». Виявлення обставин та особливостей — це дослідницькі дії дисертанта. Як відомо, об'єкт дисертації — це дещо умовно об'єктивне (феномен, явище), що вивчає дослідник, а предмет — це дещо умовно суб'єктивне, що цікавить конкретного дослідника у цьому об'єкті. Тому об'єктом я би визначила соціокультурні процеси в Галичині обраного періоду, а предметом, як і п. Прокоп'як, «творчу діяльність професійних і аматорських театральних колективів...».

3. Неточно або некоректно сформульовано позицію наукової новизни: «Доведено потребу професійних і аматорських театрів у кваліфікованих фахівцях». Авторка наводить в роботі достатню кількість документів, що засвідчують складнощі, так би мовити, «штатного розпису» театрів цієї важкої доби, аналізує факти покращення ситуації, обумовлені злиттям театрів, відкриттям професійних студій підготовки митців тощо. У такому контексті, на мій розсуд, не надто коректно стверджувати, що потреба театрів у професійних кадрах *доведена* дисертанткою.

4. Видається не дуже вдалою назва 2-го розділу — вона дублює в собі назви 3-го і 4-го розділів. Водночас за змістом розділ самостійний і, по суті, відображає *соціокультурні умови функціонування театрів Галичини* означеного періоду. Як на мене, подібна назва цього розділу була б доречнішою і точнішою.

Як видно із моїх зауважень/рекомендацій, вони стосуються формулювань та визначень і аж ніяк не торкаються змісту дисертації, яка справляє, в цілому, вельми позитивне враження своїм ретельним, комплексним, панорамним відтворенням театральної культури Галичини часів окупації в різноманітних проявах та векторах діяльності.

Отже, до захисту представлено самостійне, завершене дослідження, виконане за всіма вимогами МОН України до кандидатських дисертацій, а її авторка Віра Богданівна Прокоп'як заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 «Теорія та історія культури».

Офіційний опонент —

професор кафедри музичного виховання

Київського національного університету

театру, кіно і телебачення

імені І. К. Карпенка-Карого,

доктор мистецтвознавства, професор

К. І. Станіславська

Підпис *К. І. Станіславської*

ЗАСВІДЧУЮ

Професор з науково-педагогічної роботи

В. В. Власюк

03 03 2018/11/11
12 10 20